scan0016 (1188x1758x24b jpeg)

PREZENȚA PICTORULUI CONSTANTIN BOGHINĂ DIN BRAȘOV ÎN ZONA HUNEDOREANĂ

Doina IONESCU

În perspectivă, înființarea unui muzeu de artă în Deva ar putea deveni realitate, în dorința de a scoate din anonimat numele unor minunați creatori, artiști cu renume național și internațional, care se profilează alături de o seamă de personalități ale culturii românești, și în dorința de a scoate la lumină și a prezenta publicului iubitor de frumos o parte însemnată din bogatul patrimoniu al muzeului devean și al județului hunedorean.

În spațiul expozițional, pe lângă arta contemporană românească ce constituie ponderea în colecția noastră actuală, se va putea regăsi arta veche românească, în semn de prețuire și înaltă cinstire pentru acei neobosiți zugravi care, prin minunata lor creație, au contribuit la progresul artelor plastice românești. În expunere ne-am putea axa în special pe arta secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, apelând în primul rând la valoroasele piese din depozitul Protopopiatului Ortodox din Orăștie care păstrează, alături de un important fond de carte religioasă, numeroase icoane pe sticlă și pe lemn din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, multe dintre ele purtând semnătura unor importanți pictori români care au avut o vie activitate creativă în zona hunedoreană în acea perioadă. În felul acesta am valorifica bogatul patrimoniu de artă românească religioasă existent aici, redându-l și punându-l în circuitul public. Am avea astfel ocazia să prezentăm evoluția artistică românească în Transilvania secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, când s-a produs o adevărată explozie, aducând totodată o pioasă amintire numeroșilor și talentaților zugravi care au decorat cu valoroase ansambluri de picturi murale, icoane și iconostase bisericile românești, multe dintre ele existând până în zilele noastre. O parte dintre aceștia au desfășurat o intensă activitate pe tărâm hunedorean, dezvăluindu-ne o lume prea puțin cunoscută cu un strălucit trecut istoric prin calitatea lucrărilor de o valoare artistică incontestabilă.

Pictorii care au activat în zona hunedoreană și care pot figura într-un posibil spațiu expozițional cu icoane pe lemn de o frumoasă realizare artistică sunt: zugravul Popa Simion și ucenicul său Nicolae, veniți din Țara Românească din Pitești; Stan Zugravul și fratele său Iacov din Rășinari, Constantin Boghină din Brașov, Ioan Ierodiaconul din Deva și Ioan din Beriu – pictori reprezentativi pentru a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Apoi pictori ca Simion Silaghi din Abrud, Iosif Zugravul și Constantin din Țara Zarandului, activi la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Unii dintre ei pregătiți în tradiția unor școli locale neoficiale de zugrăvie, alții formați pe lângă remarcabili zugravi, reprezentanți ai centrelor artistice din: Râmnic, Rășinari, Șcheii Brașovului, Cluj și Abrud (acesta din urmă fiind o localitate care, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, a devenit un important centru artistic românesc).

Prezentarea într-o expoziție permanentă a unor icoane realizate de acești talentați pictori va reliefa, pe lângă evoluția artistică românească în acea perioadă și influențele artistice ce se interferează în creația lor, și importanta

scan0017 (1167x1744x24b jpeg)

valoare documentară a artelor transilvane. În sălile destinate artei vechi românești ar putea fi expuse și vitrine cu obiecte de cult din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea păstrate în zona hunedoreană și produse de mâinile măiestre ale meșterilor transilvăneni, lucrări care să dovedească talentul și deosebita lor capacitate creatoare, reliefând înaltul nivel atins de ei. Pentru o mai bună orientare a publicului vizitator asupra evoluției artei în acea perioadă, se va realiza o anumită dispunere a pieselor în ordine cronologică. În prima sală – piese ale zugravilor autohtoni, unii chiar anonimi din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Spre exemplu, din pleiada de zugravi formați în ambianța Munților Apuseni se cunosc puține nume. Unii dintre ei și-au însemnat numele discret într-un colț de icoană, alții au marcat doar anul în care au săvârșit lucrarea. Acest fapt însă nu scade nimic din amploarea și complexitatea fenomenului artistic din acea perioadă. În a doua sală vor putea fi expuse lucrări din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, perioadă în care se observă influența stilului baroc, vizibil în decorarea fondului, a vestimentației și a elementelor arhitecturale din cadrul icoanelor, predominând ornamentica vegetală, în special frunzele de acant modelate în relief și cu foiță de aur. O altă sală ar putea cuprinde piese aparținând celor mai talentați și activi pictori din zona hunedoreană și care au întrebuințat în pictură o întreagă gamă de maniere de lucru, combinând pe de o parte arta bizantină cu tradiția artistică locală și pe de altă parte împrumutând de la stilul baroc ornamentica, pe care o transpun în frumoase stilizări. De asemenea aici ar fi posibilă prezentarea unor lucrări cu influențe ale artei apusene dar care păstrează caracteristicile artei tradiționale.

În această ultimă sală, prin icoanele pe care le deținem, vom încerca să conturăm și personalitatea pictorului brașovean Constantin Boghină.

În anul 1797 a realizat în zona Țării Zarandului, la biserica de lemn Sfântul Nicolae din Căraci, trei icoane împărătești, două dintre ele fiind semnate și datate de autor. Cunoscut cu o activitate deosebit de bogată, se remarcă ca pictor de icoane și iconostase. Constantin Boghină s-a instruit în Țara Românească la București, de unde s-a întors la Brașov în anul 1789. Pentru un timp a fost la Muntele Athos. Primele lucrări datează din anul 1781. În anul 1785 pictează paraclisul de pe locul vechii biserici de lemn din Șcheii Brașovului, iar în anul următor realizează patru icoane împărătești la Turcheș. În anul 1792 pictează mai multe icoane la Mănăstirea Cheia, iar în 1795 va picta tâmpla și fresca Paraclisului Înălțării de la Biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, de asemenea ușile diaconești purtând semnătura pictorului și anul 1796, el fiind și autorul icoanelor împărătești. În anul 1796 va picta de asemenea iconostasul bisericii Sfânta Treime din Cluj-Napoca. Un an mai târziu va picta la biserica Sfântul Nicolae din Căraci. Din punctul de vedere stilistic pictura sa părăsește făgașul tradițional, compozițiile tinzând spre forme occidentalizante ce își au originea în prototipuri baroce preluate din lumea artistică ortodoxă. Cromatica îmbogățită beneficiază de valorații subtile de lumini și umbre, iar desenul sigur este plin de vervă. Se distinge de asemenea o siguranță în redarea expresiei chipului cu o remarcabilă forță caracterologică. În redare pensulația este largă, așternută rapid pe suport, modeleul carnației este de mare finețe, autorul folosind un dégradé foarte fin de roz spre alb pentru părțile luminoase și spre brun înspre părțile de umbră.

scan0018 (1178x1768x24b jpeg)

Cele trei icoane împărătești realizate pentru biserica din Căraci au fost concepute ca făcând parte din ansamblul de pictură al iconostasului, fiind amplasate în registrul 4, în partea inferioară. Ele reprezintă următoarele scene: *Iisus Hristos Pantocrator*, *Maica Domnului cu Pruncul* și *Sfântul Nicolae*.

Icoana Împărătească *Iisus Hristos Pantocrator* are dimensiunile: 49,5/66,3 cm. Iisus Hristos este reprezentat frontal 3/4, înveșmântat în hiton roșu și mantie verde smarald închis. Personajul ține în mâna stângă Evanghelia închisă, iar cu mâna dreaptă binecuvântează. Veșmintele sunt brodate cu auriu realizat din praf de aur. Chipul cu ochii expresivi este redat cu un modeleu fin folosind dégradé-ul de roz cald și tonuri de brun în zonele de umbră. Părul este tratat pictural, cu aceeași finețe. Aureola este realizată în relief cu stucatură, pictată de asemenea cu preparație din praf de aur. Expresia este atent studiată, pe chipul lui Iisus citindu-se un îndemn, subliniat și de gestul mâinii drepte. Cu siguranță că vestimentația a fost presărată la origine cu motive ornamentale baroce, așa cum bine se distinge în tratarea vestimentației în cazul celorlalte două icoane realizate de autor. Icoana a fost supusă unui procedeu de curățire, intervenția neprofesionistă ducând la deteriorarea stratului de culoare de pe întreaga suprafață. O parte din fond și-a pierdut din consistență, iar blicurile și ornamentele de pe vestimentație au dispărut. La fel s-a întâmplat și în cazul modeleului fin al carnației. În momentul de față culoarea este ternă, pierzându-și din strălucirea de altădată. Chenarul cu stucatură ce încadrează imaginea prezintă, în partea inferioară, central, o inscripție cu litere chirilice: "Această Sfântă icoană s-au făcut în anul 1797 ... Căraciu, zugrav Constantin". Icoana a fost repictată în zona aureolei și a chenarului.

În Icoana Împărătească *Maica Domnului cu Pruncul* (dimensiuni 51/68,3 cm) personajul feminin este reprezentat 3/4, frontal, poartă maforion roșu și hiton albastru de Prusia deschis, fiind tivit la gât, mâneci și pe margine cu galon auriu decorat cu motive ornamentale vegetale. Pe brațul stâng ține pe Iisus, iar cu mâna dreaptă indică Pruncul. Iisus este reprezentat aproape ca un adolescent. Poartă cămașă lungă cu guler răsfrânt și mantie ocru auriu. Personajul ține pe genunchi Sfânta Evanghelie. Modeleul carnației este rezolvat cu nuanțe de roz sidefiu. Pe capete poartă coroane imperiale înconjurate de aureole pictate cu praf de aur, marginile fiind marcate cu un ușor relief perlat. Veșmintele Maicii Domnului sunt presărate cu motive ornamentale florale din recuzita barocă. Compoziția este încadrată într-o ramă în relief realizat cu stucatură acoperită cu un strat de praf de aur. Central, în partea inferioară, este menționată cu litere chirilice următoarea inscripție: "Această Sfântă icoană s-au făcut în anul 1797 luna lui decembrie 25, Zugrav Constantin".

Icoana Împărătească reprezentându-l pe *Sfântul Nicolae* este icoana de hram a bisericii. Ea are dimensiunile: 51/68,3 cm. Sfântul Nicolae este redat 3/4, frontal, poartă felon roșu englez, omofor albastru de Prusia cu cruci mari aurii și stihar albastru de Prusia deschis. Veșmintele sunt presărate cu motive ornamentale baroce. Personajul ține în mâna stângă Evanghelia închisă, iar cu dreapta binecuvântează. Capul este frumos modelat, cu siguranță și o remarcabilă forță caracterologică. Părul și barba sunt tratate pictural, redate în tonuri de gri,

scan0019 (1179x1763x24b jpeg)

cu accente de alb ce denotă măiestria artistică a autorului. Modeleul feței, buzele cărnoase, nasul drept cu nările puternic subliniate, ochii și privirea pătrunzătoare redau psihologia particulară a personajului care nu mai păstrează nimic din hieratismul bizantin. Carnația este redată în nuanțe de roz-vișiniu într-un ușor dégradé. Portretul personajului este deosebit de expresiv. Sfântul Nicolae este reprezentat fără mitră, Sfântul Ierarh având doar nimbul în relief cu stucatură, pictat cu o preparație de praf de aur și repictat de curând, cum de altfel este repictată și rama. Această icoană nu este semnată și nici datată, dar, prin analogie cu cele semnate și prezentate anterior, afirmăm că este vorba de același iscusit zugrav.

Cele trei icoane împărătești constituie, împreună cu pictura murală realizată de Simion Silaghi și de zugravul Dimitrie, un remarcabil ansamblu de pictură românească reprezentativă pentru sfârșitul de secol al XVIII-lea și începutul de secol al XIX-lea.

Încercarea noastră de readucere la lumină a vechii arte românești și de punere în valoare a tot ceea ce reprezintă spiritualitate românească transilvăneană sperăm să nu rămână doar un deziderat, ci să se și înfăptuiască.